

Zuzana Chrastinová – Eva Uhrinčat'ová – Anna Trubačová – Svetlana Belešová

Ekonomická efektívnosť poľnohospodárskej výroby vo vzťahu k podpornej politike

Economic efficiency of agricultural production in relation to support policy

Abstract In the article there is analysed agricultural economics based on selected economic indicators. The assessment is particularly focused on support policy as main tool affecting income situation in agriculture. Effects of agricultural subsidies on economic indicators of agricultural enterprises were calculated through linear regression. Business and proprietary structure was assessed in regard to its development trends. Since Slovakia's accession to the European Union the agriculture was profitable in most years. Despite of this it is characteristic by strong differentness of profit/loss in agricultural enterprises. Profitable enterprises are crucial in term of production performance, value added and capital. Their share on basic indicators moved in 76 – 80 % range. The number of enterprise owners decreased while average number of agricultural co-operative owners was 8.6 times higher than owners of trading companies. Since Slovak Republic accession to the EU the total expenditures to agriculture had growing trend but since the year 2011 they decreased year-to-year which was caused by declining subsidies to rural development as highest volume of preferred support within Rural Development Programme 2007-2013 was paid during first years of programme term.

Key words agricultural economics – subsidies – proprietary structure – profit/loss – cost of revenues – Commission regulation (EC) No. 364/2004 – linear regression – Pearson coefficient – Gauss curve

Abstrakt V príspevku je analyzovaná ekonomika poľnohospodárstva na základe vybraných ekonomických ukazovateľov. Osobitne je hodnotenie zamerané na podpornú politiku ako hlavného nástroja ovplyvňujúceho dôchodkovú situáciu poľnohospodárstva. Efekty agrárnych podpôr na ekonomické ukazovatele poľnohospodárskych podnikov boli vyčíslené prostredníctvom lineárnej regresie. Podnikateľská a vlastnícka štruktúra bola zhodnotená vzhľadom na trendy jej vývoja. Slovenské poľnohospodárstvo od vstupu Slovenska do EÚ bolo, vo väčšine rokov ziskové. Napriek tomu je charakteristické výraznou diferenciáciou výsledkov hospodárenia poľnohospodárskych podnikov. Ziskové podniky sú rozhodujúce z hľadiska produkčnej výkonnosti, pridanej hodnoty a kapitálu. Ich podiel na základných ukazovateľoch sa pohyboval v rozpätí 76-80 %. Klesal počet vlastníkov podnikov, pritom priemerný počet vlastníkov poľnohospodárskych družstiev bol 8,6 krát vyšší ako obchodných spoločností. Celkové výdavky do poľnohospodárstva mali od vstupu SR do EÚ rastúci trend, ale od roku 2011 sa medziročne znižovali, čo bolo spôsobené klesajúcimi podporami na rozvoj vidieka, keďže najvyšší objem prioritných podpôr v rámci Programu rozvoja vidieka 2007 - 2013 bol vyplácaný v prvých rokoch programového obdobia.

Kľúčové slová ekonomika poľnohospodárstva – podpory - vlastnícka štruktúra - výsledok hospodárenia - nákladovosť výnosov - nariadenie Komisie ES č. 364/2004 - lineárna regresia - Pearsonov koeficient - Gausova krivka

Článok je výsledkom projektu Ekonomická výkonnosť slovenského agropotravinárstva zameraného v roku 2015 na časovú etapu „Ekonomická efektívnosť poľnohospodárskej a potravinárskej výroby vo vzťahu k podpornej politike EÚ“. Vzhľadom na značný rozsah úlohy časť z jej výsledkov uvádzame v článku.

Agropotravinárstvo ako komplex odvetví poľnohospodárstva a potravinárstva sú úzko späté a na seba nadväzujú. Ekonomický vývoj poľnohospodárstva je odrazom zmien vo vývoji riadenia odvetvia, v dynamizujúcich procesoch výroby, investovania, obchodu a spotreby. Podnikateľské prostredie poľnohospodárskych podnikov ovplyvňujú inštitucionálne rozhodnutia s významným dopadom na rozhodovanie a ekonomické správanie sa podnikov za účelom dosiahnutia maximálnej ekonomickej efektívnosti. Ekonomická efektívnosť podnikov spočíva v čo najnižšej nákladovosti výroby poľnohospodárskych komodít. Z tohto aspektu je dôležité pre každý podnik výrobná štruktúra - čo vyrábať, ekonomická efektívnosť výroby - ako a za čo vyrábať a odbyt - pre koho vyrábať. Meranie ekonomickej efektívnosti poľnohospodárskej výroby je založené na sledovaní vlastných nákladov, cez ukazovatele efektívnosti, čo v podstate predstavuje odvodenú veličinu nákladovej rentability.

Rozhodujúcu úlohu v ekonomike poľnohospodárskych podnikov majú podpory najmä z EÚ, keďže zlepšujú ich dôchodkovú situáciu. Štát, ako poskytovateľ národných podpôr, rozhoduje v rámci svojej národnej politiky o výbere komodít a výške podpôr vybraných komodít.

Väčšina autorov HUDÁK, J. – ROVNÝ, P. (2007) predpokladajú, že v budúcej podnikovej štruktúre sa môžu dobre uplatniť podniky rozličnej veľkosti a právnych foriem pri vhodne zvolenej výrobnej štruktúre a intenzite výroby. Niektorí autori zároveň poukazujú na vyššiu progresívnosť koncentrovanej výroby. REINSBERG, K. a ABELE, S. (2001) považujú po rokoch tranzitívneho obdobia bývalé východonemecké poľnohospodárstvo za efektívne a konkurencieschopné aj vďaka podnikovej štruktúre, ktorú na začiatku transformačného procesu tvorili veľké podniky, dostatočný, kvalifikovaný ľudský potenciál a ďalšie skutočnosti, v neposlednej miere existencia spoločenského kapitálu, ktorý umožnil podnikateľom nadväzovať efektívnu spoluprácu nielen počas reštrukturalizácie ale aj v súčasnosti. Väčšinu poľnohospodárskej pôdy obrábajú koncentrované podniky aj v nových spolkových krajinách Nemecka. Na Slovensku značná časť podnikov s vyššou koncentráciou si zachováva pôvodnú výmeru poľnohospodárskej pôdy.

Významným faktorom, ktorý podmieňuje konkurenčnú úspešnosť agrárneho sektora je podľa GRZNÁRA, M. (2013) technická a technologická úroveň výroby a účinnosť využívania a každoročnej obnovy fixných aktív poľnohospodárskych podnikov. Analýzy procesov obnovy a využívania fixného kapitálu v národohospodárskom rámci i v agrárnych podnikoch naznačili rad problémov. Pretrvávajú zastaraná výrobná základňa, proces obnovy

najmä strojov a zariadení je pomalý, čo spôsobuje zaostávanie v produktivite práce v poľnohospodárskych podnikoch za vyspelými krajinami EÚ. Značné diferencie sú v úrovni vybavenia a účinnosti využívania fixného kapitálu v podnikoch hospodáriacich v priaznivých produkčných podmienkach. Ziskové podniky disponujú nižšou hodnotou fixných aktív a pomalšie obnovujú v poslednom období svoje aktíva, ale lepšie manažujú svoje podniky. Stratové podniky, napriek vysokým hodnotám aktív a rýchlejšej obnove, nedokázali svoje zdroje zhodnotiť v efektívnom výrobnom procese.

Podľa CHRASTINOVEJ, Z. (2014, 2015) rozhodujúcim faktorom ovplyvňujúcim dôchodkovú situáciu a ekonomickú stabilitu poľnohospodárstva je efektívnosť výroby, optimálne speňaženie produkcie a podporná politika, prostredníctvom ktorej sa čiastočne zabezpečuje finančná disponibilita a dôchodkovosť podnikov. K ďalším determinantom patrí vhodná štruktúra výroby, úspornosť nákladových faktorov s dosahom na zamestnanosť, obnova fixného kapitálu a zabezpečený odbyt produkcie. Posledné roky sú charakteristické poklesom poľnohospodárskej produkcie, preferovanie rastlinnej výroby pred živočíšnou s rozdielnym vývojom rozsahu výroby a intenzity (zaostávanie za okolitými krajinami), strata postavenia a výrobného potenciálu živočíšnej výroby (pokles počtu zvierat, najmä hovädzieho dobytku). V ekonomickej situácii nastala zmena v roku 2011, kedy poľnohospodárstvo po dvoch stratových rokoch bolo ziskové.

Čo sa týka cien základného výrobného faktora - pôdy, podľa POKRIVČÁKA, J. (2013) analýza vplyvu výšky priamych platieb na trh s pôdou potvrdzuje, že rast dotačných stimulov podporuje aj rast cien pôdy ako aj výšku nájomného. Z každého 1 € dotácií navyše smeruje 32 % vlastníkovi pôdy. Nová SPP spôsobí skôr malý pokles ako nárast cien pôdy. Rozpočet SPP určený pre Slovensko na priame platby sa podstatne nezvýši, čo nebude mať veľký pozitívny vplyv na cenu pôdy. Na druhej strane aplikácia ozelenovania a diferenciácia platieb bude mať negatívny vplyv na ceny pôdy.

Metodický postup

Pri riešení úlohy sa použili rôzne metódy výskumnej práce a základné matematicko-štatistické metódy, analýza a syntéza, indexová metóda a komparatívna analýza, prípadne metóda intervalového rozdelenia početnosti podnikov a ďalšie. Rozhodujúci akcent bol položený na jednoduchú lineárnu regresiu.

Odhad efektov agrárnych podpôr na ekonomické ukazovatele poľnohospodárskych podnikov lineárnou regresiou

Cieľom bolo zistiť, aké zmeny vo vybraných ekonomických ukazovateľoch poľnohospodárskych podnikov evokujú vybrané agrárne podpory.

Odhad jednoduchých lineárnych regresných modelov pre poľnohospodárstvo sme urobili na základe údajov za rok 2013 z Informačných listov MPRV SR, Centrálna databáza NPPC-VÚEPP. Vzhľadom na odlišný spôsob účtovania sme vytvorili modely osobitne pre právnické osoby a osobitne pre fyzické osoby. Regresné modely boli generované pre prijímateľov toho ktorého typu podpory pre celé Slovensko. Pri odhadoch efektov celkových agrárnych podpôr na ekonomické ukazovatele boli regresné modely generované aj na úrovni krajov a v prípade

právnických osôb aj pre ich organizačno-právne formy hospodárenia. Vysvetľované premenné boli vybrané ekonomické ukazovatele. Vysvetľujúce premenné boli zvolené typy agrárnych podpôr, a to podpory celkom, podpory neinvestičného charakteru, Jednotná platba na plochu, platba na dojnice, doplnkové národné priame platby, neinvestičné podpory z Programu rozvoja vidieka 2007-2013, podpory v znevýhodnených oblastiach, podpory v horských oblastiach, podpory pre agroenvironmentálne opatrenie celkom, podpory pre ekologické poľnohospodárstvo, investičné podpory Programu rozvoja vidieka 2007-2013. Ukazovatele sme brali do úvahy v ich absolútnom vyjadrení. Z hľadiska metodológie išlo o jednoduchú lineárnu regresiu.

Rimarčík, 2000 (7), uvádza ciele regresnej analýzy ako:

- nájdenie rovnice, ktorá opisuje vzťah medzi premennými,
- odhad koeficientov - regresná analýza môže potvrdiť teóriu o vzťahu medzi premennými, najčastejšie je záujem sústredený na znamienka a veľkosti koeficientov,
- predikcia - cieľom je predpovedať hodnoty závislej premennej,
- my vzhľadom na náš cieľ uplatňujeme odhad koeficientov - regresnú analýzu.

Matematickú formalizáciu problematiky uvádzame podľa Sodomová a kol., 2001:

Jednoduchý lineárny regresný model má tvar

$$y_i = \beta_0 + \beta_1 x_i + \varepsilon_i, \quad i = 1, 2, \dots, n$$

kde

- y_i je i-ta pozorovaná hodnota vysvetľovanej premennej,
- β_0, β_1 sú neznáme parametre regresného modelu,
- x_i je i-ta hodnota vysvetľujúcej premennej,
- ε_i je náhodná chyba i-teho pozorovania,
- n je počet pozorovaní.

Model môžeme zapísať aj v tvare

$$y_i = \eta_i + \varepsilon_i,$$

kde

- η_i je regresná funkcia a má tvar priamky $\eta_i = \beta_0 + \beta_1 x_i$.

Parameter β_0 regresného modelu sa nazýva lokujúca konštanta a interpretuje sa ako teoretická priemerná hodnota závislej premennej Y za predpokladu, že hodnota vysvetľujúcej premennej X sa rovná nule.

Parameter β_1 sa nazýva regresný koeficient. Je smernicou regresnej priamky a určuje, aký prírastok ($\beta_1 > 0$) alebo úbytok ($\beta_1 < 0$) strednej hodnoty závislej premennej Y zodpovedá jednotkovému prírastku nezávislej premennej X .

Predpokladajme, že máme k dispozícii n dvojíc pozorovaní $(x_1, y_1), (x_2, y_2), \dots, (x_n, y_n)$. Naším cieľom je nájsť vyrovňavajúcu (regresnú) priamku, ktorej rovnica má tvar

$$\hat{y}_i = b_0 + b_1 x_i,$$

kde

- $\hat{y}_i$ je i-ta vyrovnaná (očakávaná, teoretická) hodnota závislej premennej Y ,
- x_i je hodnota nezávislej premennej X pre i-te pozorovanie,
- b_0 je bodový odhad parametra β_0 ,
- b_1 je odhad parametra β_1 .

Vyrovňavajúca priamka je bodovým odhadom jednoduchého lineárneho regresného modelu. Rozdiely medzi skutočne nameranými hodnotami závislej premennej y_i a jej vyrovnanými hodnotami $\hat{y}_i$ nazývame reziduá a označujeme ich e_i . Reziduálne odchýlky sú bodové odhady náhodných chýb ε_i regresného modelu, čo vyjadríme

$$est\varepsilon_i = e_i = y_i - \hat{y}_i.$$

Ako zvoliť b_0 a b_1 tak, aby sme získali čo najmenšie reziduá? Aby sme odstránili tento problém, je vhodné minimalizovať súčet štvorcov týchto odchýlok, t.j. minimalizovať

$$\sum_{i=1}^n (y_i - \hat{y}_i)^2 = \sum_{i=1}^n e_i^2.$$

Táto myšlienka je podstatou metódy najmenších štvorcov, ktorou odhadneme parametre β_0 , β_1 lineárnej regresnej funkcie.

Posúdenie kvality regresného modelu F-testom štatistickej významnosti modelu: test je založený na myšlienke, že ak je model závislosti Y od X významný, potom variabilita vysvetlená modelom musí byť podstatne väčšia ako nevysvetlená variabilita.

Nulovú a alternatívnu hypotézu

H_0 : regresný model nie je štatisticky významný

H_1 : model je štatisticky významný

testujeme na hladine významnosti α pomocou testovacej charakteristiky

$$F = \frac{(n-2) \sum_{i=1}^n (\hat{y}_i - \bar{y})^2}{\sum_{i=1}^n (y_i - \hat{y}_i)^2},$$

ktorá má Fisherovo rozdelenie pravdepodobnosti s počtom stupňov voľnosti $k_1 = 1$ a $k_2 = n - 2$. Na hladine významnosti α zamietame nulovú hypotézu pre

$F > F_{1-\alpha}(1, n - 2)$. Ak prijme nulovú hypotézu, zvolená regresná funkcia nie je vhodným regresným modelom závislosti Y od X .

Okrem toho bola súhrnne zhodnotená podnikateľská štruktúra, kde bol dôraz položený na zmapovanie situácie vo vývoji vlastníckych vzťahov a početnosti poľnohospodárskych družstiev a obchodných spoločností. Pre tento cieľ boli využité poznatky o štrukturálnych zmenách prebiehajúcich v slovenskom poľnohospodárstve. Išlo o vývoj početnosti poľnohospodárskych fariem, ich vlastníckej štruktúry podľa rôznych triedení (podľa kritérií EK, výrobného zamerania). V nadväznosti na doterajšie výskumné riešenie bol monitorovaný a hodnotený vývoj podnikateľskej štruktúry od roku 2004 diferencovane podľa právnych foriem a vlastníckej štruktúry.

Údaje boli získané z viacerých zdrojov najmä z:

- databáz Štatistického úradu SR – Slovstat (Štrukturálne zisťovanie fariem, Výkaz Ročl-01) a ostatné dostupné zdroje na internete,
- databázy MPRV SR (Informačné listy),

Okrem toho sa použili dokumenty z oblasti priebežnej aktualizácie Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ ako aj informácie z ďalších dostupných domácich a zahraničných literárnych prameňov.

Výsledky práce

Vývoj ekonomickej situácie v poľnohospodárstve

Slovenské poľnohospodárstvo po vstupe Slovenska do EÚ (obdobie rokov 2004-2014) bolo, podľa údajov ŠÚ SR ako celok, vo väčšine rokov prosperujúce, o čom svedčia pozitívne výsledky jeho hospodárenia, merané **výsledkom hospodárenia** pred zdanením. Vo väčšine rokov bolo poľnohospodárstvo ziskové (Tab.1). Od roku 2004 do roku 2008 dosiahlo kontinuálne zisk, ale tento vývoj bol prerušený v rokoch 2009 a 2010 dosahmi finančnej a hospodárskej krízy, kedy poľnohospodárstvo bolo stratové a malo najmenej ziskových podnikov. Pozitívny vývoj bol opäť v rokoch 2011 a 2012, ktorý narušil výrazný pád cien poľnohospodárskej (najmä rastlinnej) produkcie v rokoch 2013 tak v domacom ako aj v európskom rozsahu. Pokles cien mal dosah na tržby a následne na výsledok hospodárenia. Okrem toho to boli ceny vstupov s kolísajúcim vývojom, ktoré ovplyvnili nákladovosť výnosov.

Vývoj ekonomických ukazovateľov poľnohospodárskej výroby (v mil. €, v b.c.)

Economic indicators development of agricultural production (million EUR, in current prices)

Tab.1

Ukazovateľ ¹	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 *
Výnosy ²	2177,4	2152,8	2436,3	2448,9	2699,8	1966,7	2008,9	2422,4	2355,7	2345,0	2413,2
Náklady ³	2143,3	2143,3	2412,5	2405,9	2653,5	2050,9	2017,0	2350,0	2321,1	2347,6	2360,0
Výsledok hospodárenia ⁴	34,1	9,5	23,8	43,0	46,3	-84,1	-8,1	72,5	34,7	-2,6	53,1
Ziskové podniky v % ⁵	83	75	80	85	77	56	66	77	73	64	72
Nákladovosť výnosov v €/100 € ⁶	98,4	99,6	99,0	98,2	98,3	104,3	100,4	97,0	98,5	100,1	97,8

Prameň: ŠÚ SR, Podiel ziskových podnikov IL MPRV SR, CD NPPC-VÚEPP, výpočty NPPC-VÚEPP⁷

Poznámka: rok 2014- predbežný údaj⁸

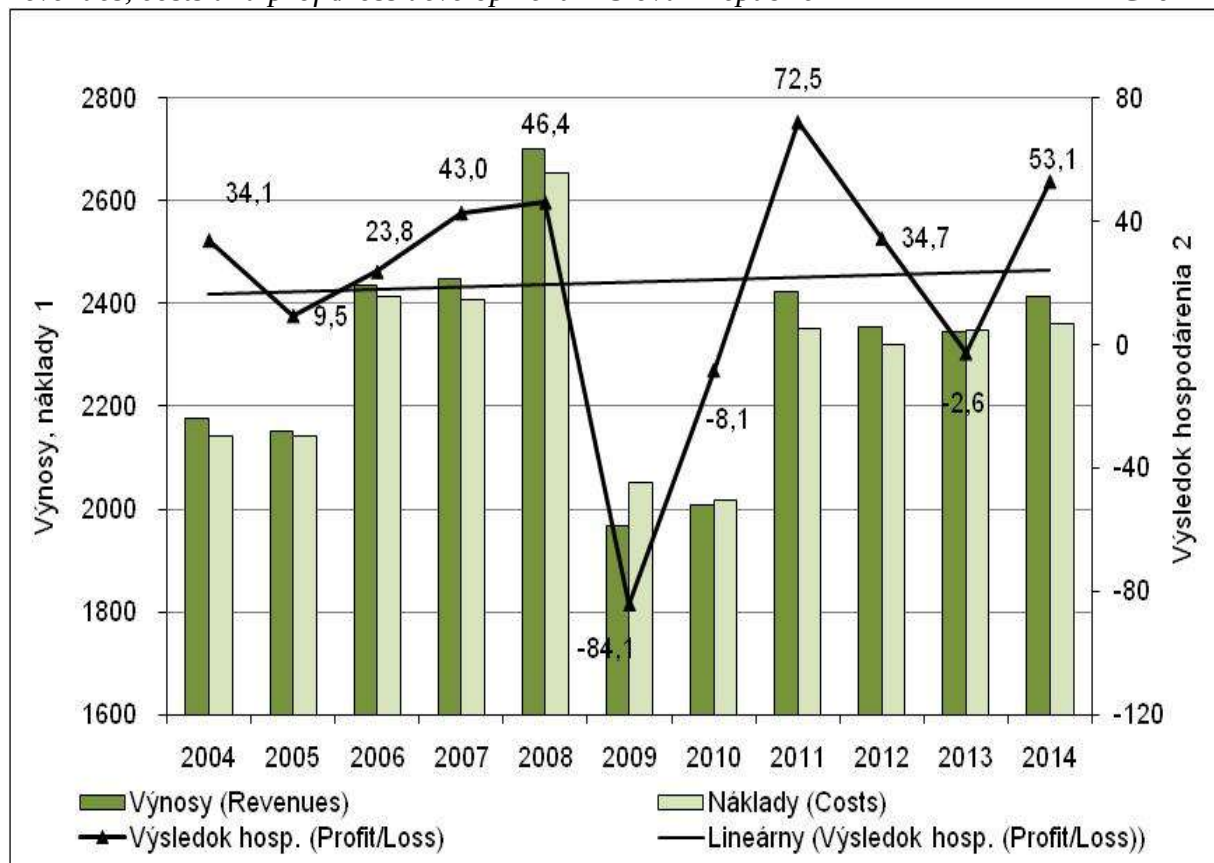
1/ indicator, 2/ revenues, 3/ costs, 4/ profit or loss, 5/ profitable enterprises in %, 6/ cost of revenues in EUR/100 EUR, 7/ Source: Statistical Office of the Slovak Republic, Share of profitable enterprises, Ministry of Agriculture and Rural Development, calculations of National Agricultural and Food Centre – Research Institute of Agricultural and Food Economics, 8/ Note: year 2014 – preliminary data

Vývoj **výnosov** a **nákladov** sa odrazil medziročne v nasledovných zmenách ekonomických ukazovateľov. Najväčšia pozitívna zmena vo výsledku hospodárenia bola v roku 2004 (vstup do EÚ) a negatívna v roku 2009 z dosahu predchádzajúceho krízového roku, čo sa prejavilo aj vo vysokej nákladovosti výnosov. Tieto tendencie sa odrazili aj v zmenách rentability nákladov a ostatných ekonomických ukazovateľoch.

Graficky znázornený lineárny trend výsledku hospodárenia naznačuje jeho klesajúcu tendenciu, ktorá bola spôsobená výraznou stratou v roku 2009.

Vývoj výnosov, nákladov a výsledku hospodárenia v SR Revenues, costs and profit/loss development in Slovak Republic

Graf 1

Prameň: ŠÚ SR, výpočty NPPC-VÚEPP³

1/ revenues, costs, 2/ profit/loss, 3/ Source: Statistical Office of the Slovak Republic, calculations of National Agricultural and Food Centre – Research Institute of Agricultural and Food Economics,

Podnikanie v poľnohospodárstve si vyžaduje, vzhľadom na charakter sezónnosti výroby, kapitál získaný z vlastných (tržby, výnosové úroky), resp. cudzích zdrojov (dotácie, úvery). Kým náklady na vstupy (zakladanie úrody, stáda, nákup hnojív, agrochemikálií) sú vynakladané na začiatku sezóny, predaj úrody a zvierat je realizovaný s časovým odstupom a až po úhrade predaja vlastných výrobkov a služieb majú podniky k dispozícii vlastné finančné prostriedky. Keďže sú zisky podnikov nízke a spolu s odpismi nepostačujú na obnovu materiálno-technickej základne, významnú úlohu vo financovaní podnikov majú dotácie a úvery. Rozhodujúci význam z dotácií majú najmä právne nárokovateľné priame platby z EÚ, ktoré sú garanciou krátkodobých preklenovacích prevádzkových úverov z komerčných bánk. Poľnohospodárske podniky splácajú úvery prostredníctvom podpôr, a tak si udržiavajú bonitu na úverovom trhu, o čom svedčí aj postupný nárast úverov do tohto odvetvia na prefinancovanie prevádzkového cyklu poľnohospodárskej výroby od prípravy pôdy až po realizáciu produkcie.

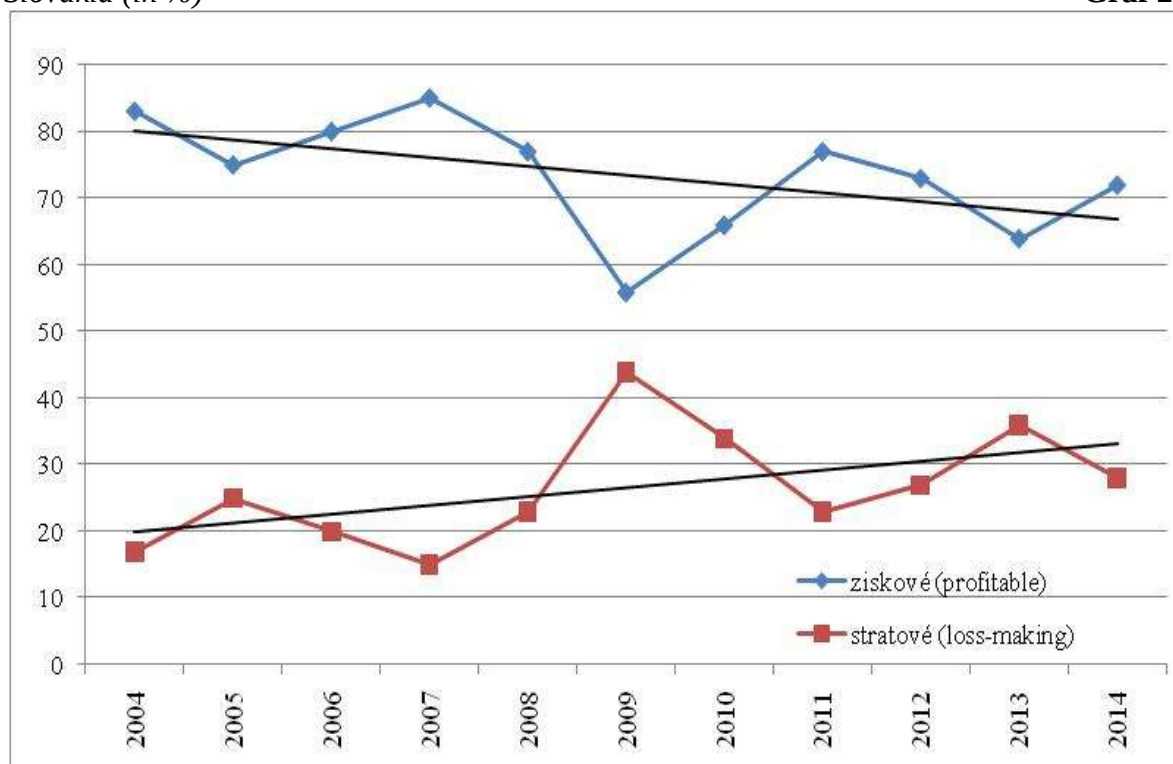
Vývoj podielu ziskových a stratových podnikov, ako aj dosiahnuté výsledky hospodárenia

podnikov napovedá, že takmer viac ako 50 % poľnohospodárskych podnikov je odkázaná na cudzie zdroje, najmä úvery z komerčných bánk. Z dlhodobého pohľadu vidieť trend znižovania počtu ziskových podnikov a zvyšovania počtu stratových podnikov, čo môže viesť pri pokračujúcom trende k zhoršovaniu ekonomickej a finančnej situácie značnej časti poľnohospodárskych podnikov.

Podiel ziskových a stratových poľnohospodárskych podnikov v rokoch 2004 – 2014 na Slovensku (v %)

Share of profitable and loss-making agricultural enterprises in the years 2004-2014 in Slovakia (in %)

Graf 2

Prameň: Informačné listy CD MPRV SR, výpočty NPPC- VÚEPP

Source: Ministry of Agriculture and Rural Development, calculations of National Agricultural and Food Centre – Research Institute of Agricultural and Food Economics

Vývoj ostatných prepočítaných ekonomických ukazovateľov poľnohospodárstva ukazuje, že rentabilita celkového kapitálu bola významne ovplyvnená dosiahnutým ziskom (2008, 2011, 2012, 2014) resp. stratou (2009, 2010, 2013). Poľnohospodárske podniky využívajú na krytie nákladov cudzie zdroje – úvery a ich podiel na krytí celkových nákladov bol v priemere rokov 2008 -2014 päťtinový (16-22 %). Na druhej strane výnosovú oblasť dopĺňajú podpory. Podiel neinvestičných podpôr na výnosoch dosahoval cca 17 %.

Zvyšovanie efektívnosti sa prejavilo aj v náraste produktivite práce tak z výnosov (25 %) ako aj pridanej hodnoty (41 %), čo do určitej miery bolo spôsobené aj znižovaním zamestnancov, a tým úspornosťou osobných nákladov. Kým v roku 2008 pripadalo na 100 ha p. pôdy 3,1 pracovníka v roku 2014 to bolo už len 2,4 pracovníka, čo sa odrazilo aj na majetkovej vybavenosti na zamestnanca. Ocenenie zamestnancov sa zvýšilo v roku 2014 v porovnaní s rokom 2008 o 28 %. V poľnohospodárskej výrobe pretrváva problém

speňazovania produkcie, o čom svedčí aj vysoký podiel zásob k realizovanej produkcii (resp. výrobe). Podiel pridanej hodnoty na výrobe má varírujúci vývoj s mierne klesajúcim trendom a takmer nemenná ostáva hodnota pridanej hodnoty na 1 € hmotného investičného majetku.

Vývoj vybraných prepočítaných ekonomických ukazovateľov

Development of selected calculated economic indicators

Tab. 2

Ukazovateľ ¹	Mer.jedn. ¹⁴	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Priemer ¹⁵
Rentabilita celkového kapitálu ²	%	1,8	-2,3	-0,2	2,6	1,3	-0,2	1,9	0,7
Krytie nákladov úvermi ³	%	16,3	22,6	22,1	21,0	21,3	22,5	20,4	20,9
Podiel neinvestič. podpôr na výnosoch ⁴	%	15,9	20,6	18,4	14,8	14,8	15,4	16,4	16,6
Podiel osobných nákladov z celkových nákladov ⁵	%	16,9	17,8	16,7	15,8	15,8	16,7	17,4	16,7
Produktivita práce z výnosov ⁶	€	59852	53796	61821	74044	75696	72356	74873	67491
Produktivita práce z pridanej hodnoty ⁷	€	7836	3527	7034	11302	10346	9338	11011	8628
Priemerná mesačná mzda na zamestnanca ⁸	€	591	580	609	662	691	719	759	659
Počet zamestnancov na 100 ha p.p. ⁹	zam/100ha	3,1	2,8	2,7	2,5	2,4	2,4	2,4	2,6
Podiel zásob na výrobe ¹⁰	%	43,9	59,5	48,2	41,8	42,3	44,2	37,5	45,3
Podiel pridanej hodnoty na výrobe ¹¹	%	21,4	12,0	20,3	24,6	22,1	20,0	19,6	20,0
Pridaná hodnota na 1 Eur HIM ¹²	koef.	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Majetková vybavenosť na zamestnanca ¹³	€	45109	47181	53036	58718	60956	60801	61448	55321

Prameň : Informačné listy MPRV SR, CD MPRV SR, NPPC –VUEPP¹⁶

1/ indicator, 2/ profitability of total capital, 3/ costs cover through credits, 4/ share of non-investment support on revenues, 5/ share of personal costs from total costs, 6/ labour productivity of revenues, 7/ labour productivity from value added, 8/ average monthly wage per employee, 9/ number of employees per 100 hectares of agricultural land, 10/ stocks share on production, 11/ value added share on production, 12/ value added share per 1 EUR of tangible fixed assets, 13/ assets capitalization per employee, 14/ unit of measure, 15/ average, 16/ Source: Ministry of Agriculture and Rural Development, National Agricultural and Food Centre – Research Institute of Agricultural and Food Economics

Finančná disciplína poľnohospodárskych podnikov z hľadiska doby splácania záväzkov voči dodávateľom sa v porovnaní s rokom 2008 zhoršila. Prispela k tomu nedostatočná realizácia produkcie s vysokou dobou obratu zásob (137 dní). Situácia pri dobe inkasa krátkodobých pohľadávok od odberateľov bola priaznivejšia (101 dní). Z porovnania doby inkasa pohľadávok a splácania záväzkov vyplýva, že poľnohospodárske podniky v roku 2014 krátkodobé záväzky voči dodávateľom splácali o 43 dní dlhšie ako im ich pohľadávky splácali odberatelia. Koeficient platobnej neschopnosti z celkových záväzkov a pohľadávok mal narastajúcu tendenciu a bol vyšší o 0,3 p.b. ako koeficient zo záväzkov a pohľadávok po lehote splatnosti, čo poukazuje na nedostatok hotovostných likvidných finančných prostriedkov s koeficientom celkovej likvidity (krátkodobý majetok vrátane zásob ku krátkodobým záväzkom) – v priemere 2,0. Vyššia hodnota tohto ukazovateľa poukazuje na vysoké zásoby. Úroveň bežnej likvidity (pomer najlikvidnejších aktív, bez zásob, ku krátkodobým záväzkom) dosiahol koeficient 0,8, čo svedčí o nedostatku likvidity na pokrytie celého objemu krátkodobých záväzkov.

Vysoká bola aj celková zadlženosť majetku, kde cudzí kapitál sa na celkovom majetku

podieľal v priemere 43,8 %, pričom úvery len 14,9 %. V priemere bol každý podnik zadlžený 1 102 tis. €, z toho 376 tis. € úvermi.

Podiel zahraničných zdrojov na obstaraní investícií mal od roku 2008 klesajúcu tendenciu. Kým v roku 2008 dosahoval 4,1 %, v roku 2014 už len 0,2 %. Klesal aj počet podnikov so zahraničným kapitálom. Negatívnym javom je, že stúpa počet podnikov vysoko zadlžených podnikov, kde cudzí kapitál prevyšuje celkový majetok.

Vývoj vybraných prepočítaných finančných ukazovateľov

Development of selected calculated financial indicators

Tab. 3

Ukazovateľ ¹	Mer.jedn. ²¹	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Priemer ²²
Doba obratu zásob ²	dni ²³	135	164	135	127	124	137	134	137
Doba splatnosti krátkodobých záväzkov ³	dni	119	148	143	129	135	153	149	139
Doba inkasa krátkodobých pohľadávok ⁴	dni	93	113	103	99	92	102	106	101
Podiel zásob na výnosoch ⁵	%	26,9	32,6	27,1	26,0	26,2	28,5	28,2	27,9
Koeficient platobnej neschopnosti z celk.záv.a pohľ. ⁶	koef. ²⁴	1,7	1,8	1,8	1,8	2,0	2,0	1,9	1,8
Koeficient plat.neschopnosti zo záv.a pohľ.PLS ⁷	koef.	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6	1,7	1,6	1,6
Bežná likvidita ⁸	koef.	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8	0,7	0,8	0,8
Celková likvidita ⁹	koef.	2,2	2,1	1,9	2,0	1,9	1,8	1,9	2,0
Celková zadlženosť majetku ¹⁰	%	41,5	42,9	42,8	42,9	44,4	45,9	45,9	43,8
Úverová zadlženosť majetku ¹¹	%	15,5	15,1	15,1	14,7	15,0	15,3	13,7	14,9
Celková zadlženosť na podnik ¹²	tis. € ²⁵	1097	1054	1123	1111	1103	1114	1115	1102
Úverová zadlženosť na podnik ¹³	tis. €	409	372	395	382	372	371	332	376
Podiel zahr.zdrojov na celk.obstar.investíciách ¹⁴	%	4,1	2,1	0,6	0,2	0,5	0,2	0,2	1,1
Ročná obnova zostat.hodnoty majetku ¹⁵	%	29,1	23,7	20,4	21,9	18,5	18,6	18,0	21,4
Podiel zásob na obežnom majetku ¹⁶	%	51,5	52,4	48,6	48,6	48,5	49,5	47,7	49,5
Podiel pohľadávok na obežnom majetku ¹⁷	%	37,8	37,5	38,8	39,3	37,6	38,7	39,3	38,4
Podiel finančného majetku na obežnom majetku ¹⁸	%	10,8	10,0	12,6	12,1	13,9	11,9	12,9	12,0
Počet podnikov so zahrani.kapitálom na investovaní ¹⁹	počet ²⁶	12	16	11	7	6	5	3	8,57
Počet podnikov, kde cudzí kapitál > aktíva ²⁰	počet	45	52	70	64	76	99	93	71,29

Prameň : Informačné listy MPRV SR, CD MPRV SR, NPPC –VÚEPP²⁷

1/ indicator, 2/ turnover term of inventories, 3/ due date of short-term liabilities, 4/ collection date of short-term receivables, 5/ stocks share on revenues, 6/ insolvency coefficient of total assets and liabilities, 7/ insolvency coefficient of assets and liabilities overdue, 8/ actual liquidity, 9/ total liquidity, 10/ gross debt of assets, 11/ credit debt of assets, 12/ gross debt per enterprise, 13/ credit debt per enterprise, 14/ share of foreign sources on total acquisition investments, 15/ annual rollover of assets value balance, 16/ share of stocks on working assets, 17/ share of receivables on working assets, 18/ share of financial assets on working assets, 19/ share of enterprises with foreign investment capital, 20/ share of enterprises with higher foreign capital than assets, 21/ unit of measure, 22/ average, 23/ days, 24/ coefficient, 25/ thousands EUR, 26/ number, 27/ Source: Ministry of Agriculture and Rural Development, National Agricultural and Food Centre – Research Institute of Agricultural and Food Economics

Diferenciácia poľnohospodárskych podnikov podľa úrovne výsledku hospodárenia

Slovenské poľnohospodárstvo, je charakteristické výraznou diferenciáciou výsledkov hospodárenia poľnohospodárskych podnikov, ktorá sa prejavuje nielen značne rozdielnymi výsledkami medzi oblasťami, ale aj medzi podnikmi v rámci danej oblasti. Pre bližšiu špecifikáciu tejto skutočnosti sme roztriedili poľnohospodárske podniky (právnické osoby podľa výsledku hospodárenia dosiahnutého na 1 podnik v roku 2014 do 16 skupín (8 skupín ziskové podniky a 8 skupín stratové podniky). Okrem toho sme doplnili ďalšie podielové ukazovatele, ktoré bližšie špecifikujú podniky nachádzajúce sa v danom intervale výsledku hospodárenia. Ide o podiel na celkovom počte ziskových resp. stratových podnikov, podiel na strate, resp. zisku, výmere poľnohospodárskej pôdy, výrobe a celkových dotáciách.

Na základe triedenia poľnohospodárskych podnikov do skupín podľa úrovne **výsledku hospodárenia** dosiahnutého za rok 2014 možno konštatovať že:

- V slovenskom poľnohospodárstve dosahujú väčšinový podiel ziskové podniky.
- Ziskové podniky sú rozhodujúce z hľadiska produkčnej výkonnosti, pridanej hodnoty a kapitálu. Ich podiel na výrobe dosahoval 80,1 % a obhospodarovali 76,4 % poľnohospodárskej pôdy a obdržali 76,7 % celkových dotácií.
- Viac ako polovica z celkového počtu podnikov (52,8 %) dosiahla výsledok hospodárenia (zisk) do 80 tis. € na podnik (viď nasledujúci graf). Ide o najpočetnejšiu skupinu podnikov podieľajúcu sa 11,3 % na zisku, 34,2 % na výrobe, 41,5 % na výmere poľnohospodársky využívannej pôde a 41,8 % na celkových dotáciách. Vzhľadom na to, že ide o najpočetnejšiu skupinu podnikov ich zisky sú nie až tak významné. Podiel podnikov v tomto intervale v časovom horizonte viacerých rokov ostal takmer nezmenený.
- Významnou skupinou ziskových podnikov boli podniky dosahujúce zisk viac ako 280 tis. € na podnik. Sú to vysoko ziskové podniky a aj keď početnosťou je táto skupina zastúpená len 104 podnikmi, z toho prevažne v produkčných oblastiach (100 podnikov) s 7 %-ným podielom na celkovej početnosti podnikov, ale rozhodujúci je ich podiel na celkovom zisku (66,6 %), výrobe (23,6 %), výmere poľnohospodársky využívannej pôdy (16,2 %) a celkových dotáciách (15,5 %). Prevažujúci podiel týchto podnikov tvoria obchodné spoločnosti. Tieto podniky vytvorili takmer 66,6 % z celkového zisku poľnohospodárstva v roku 2014 a sú rozhodujúce nielen z hľadiska produkčného s podielom na výrobe 23,6 %, ale aj z hľadiska dane z príjmov, t.j. z finančného plnenia miestnych rozpočtov.
- Stratové podniky v roku 2014 dosiahli podiel 27,8 % na celkovom počte podnikov, hospodárili na 19,9 % výmere poľnohospodárskej pôdy, vyprodukovali 19,9 % z celkovej produkcie a obdržali 23,3 % z celkových dotácií. Najväčší podiel tvoria podniky so stratou do 40 tis. € na podnik. Osobitnú skupinu stratových podnikov tvoria vysokostratové podniky s počtom 58 nachádzajúce sa prevažne v znevýhodnených oblastiach. Ide o podniky charakteristické značnou koncentráciou straty dosahujúce stratu vyššiu ako 280 tis. € na podnik. Do tohto intervalu spadá 3,9 % podnikov s významným takmer 78,3 %-ným podielom na celkovej strate v poľnohospodárstve. Ich podiel na ostatných ukazovateľoch je menej významný. Podieľali sa na výrobe 6,5 % a celkových dotáciách 4,9 %. Sú to podniky, ktoré významne (negatívne) ovplyvňujú celkový výsledok

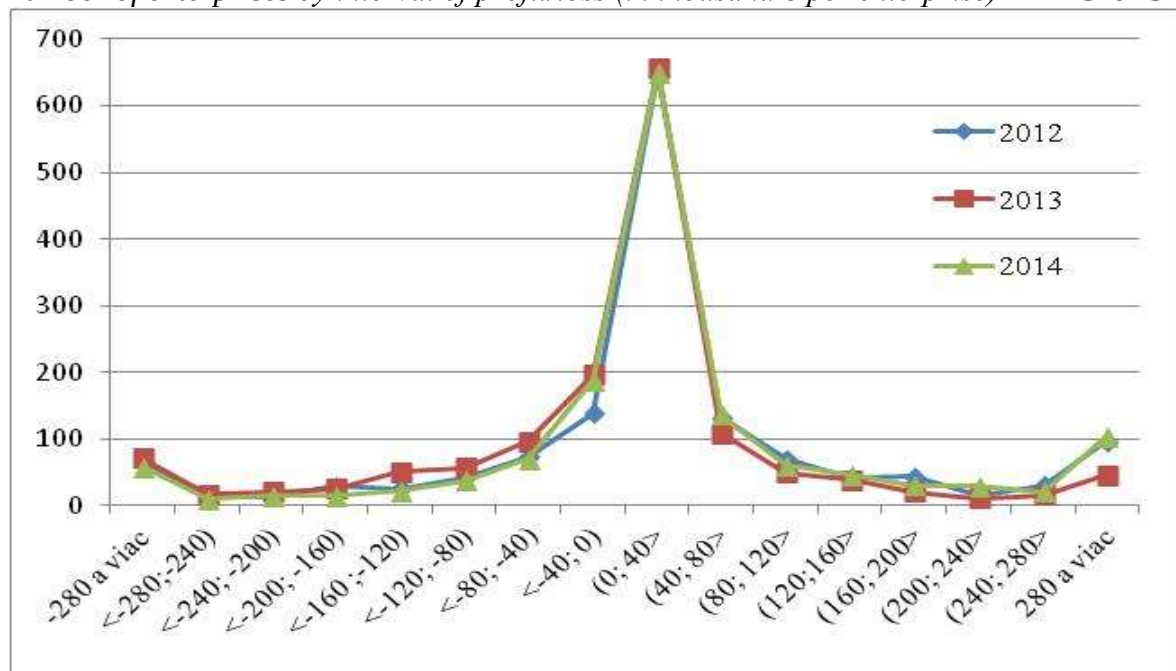
hospodárenia za poľnohospodárstvo. V štruktúre týchto podnikov z hľadiska právnych foriem sú takmer rovnako zastúpené tak obchodné spoločnosti ako aj poľnohospodárske družstvá.

Rozloženie podnikov podľa intervalov výsledku hospodárenia (zisku, straty) znázorňuje graficky **Gausova krivka**, z ktorej vidieť že podobná situácia s menšími rozdielmi sa opakuje už viacej rokov.

Počet podnikov podľa intervalu výsledku hospodárenia (v tis. € na podnik)

Number of enterprises by interval of profit/loss (in thousand € per enterprise)

Graf 3

Prameň: Informačné listy CD MPRV SR, výpočty NPPC- VÚEPP

Source: Ministry of Agriculture and Rural Development, calculations of National Agricultural and Food Centre – Research Institute of Agricultural and Food Economics

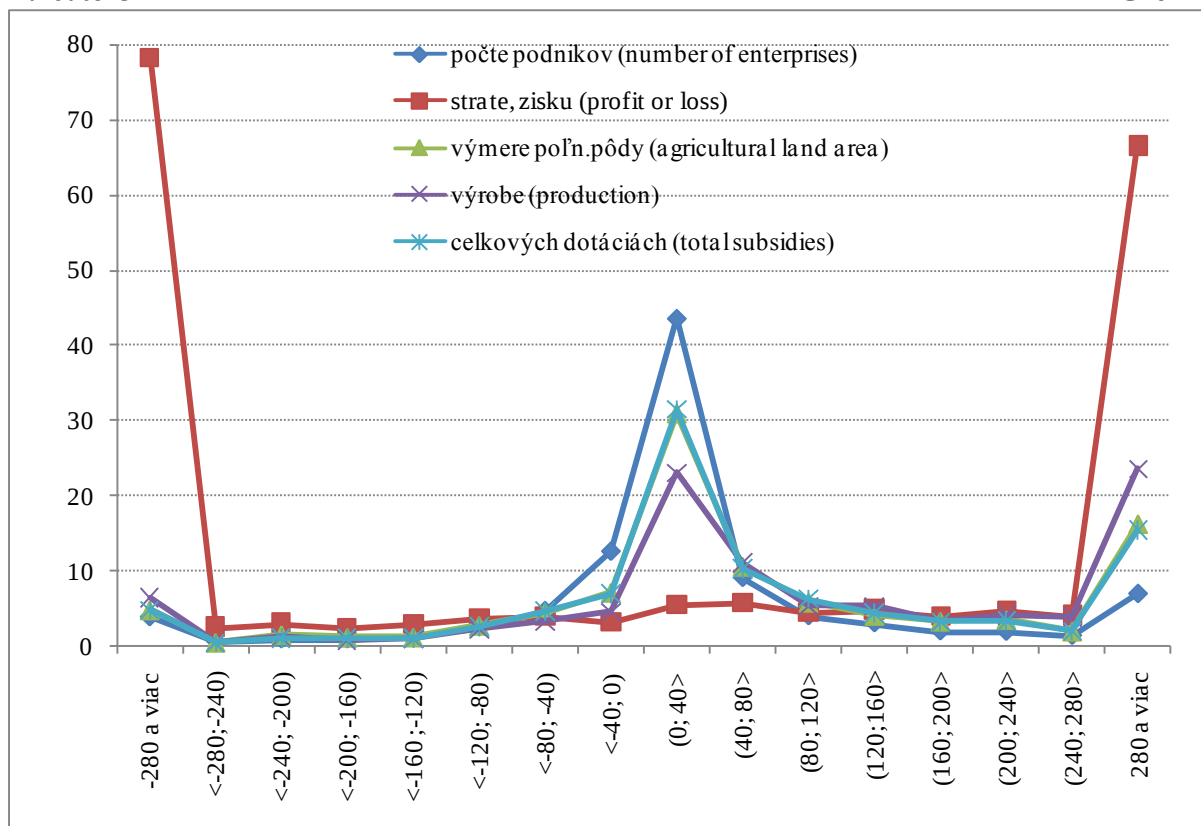
Z grafického znázornenia podielu počtov poľnohospodárskych podnikov podľa intervalu výsledku hospodárenia na vybraných ekonomických ukazovateľoch vidieť extrémnosti troch vrcholov zachytávajúcej charakteristiku pre slovenské poľnohospodárstvo a to:

- malý podiel podnikov sa podieľa na vysokom zisku s vysoko významným podielom na dotáciách a výmere poľnohospodárskej pôdy,
- malý podiel podnikov sa podieľa na vysokej strate s nižším podielom na dotáciách a výmere poľnohospodárskej pôdy,
- najväčší podiel podnikov dosahuje nevýznamné zisky s významným podielom na dotáciách a výmere poľnohospodárskej pôdy.

Podiel poľnohospodárskych podnikov podľa intervalu výsledku hospodárenia v roku 2014 na vybraných ukazovateľoch

Share of agricultural enterprises by interval of profit/loss in the year 2014 based on selected indicators

Graf 4

Prameň: Informačné listy CD MPRV SR, výpočty NPPC- VÚEPP

Source: Ministry of Agriculture and Rural Development, calculations of National Agricultural and Food Centre – Research Institute of Agricultural and Food Economics

Vysoká koncentrácia poľnohospodárskej pôdy vedie v podmienkach slovenského poľnohospodárstva ku koncentrácii značnej časti dotačných prostriedkov (15,5 %) do výraznej menšiny (7 %) poľnohospodárskych podnikov. Financovanie poľnohospodárskych podnikov v SR prešlo za posledných desať rokov podstatnými zmenami, tieto zmeny nemali rozhodujúci vplyv na výrazné zlepšenie ekonomickej situácie u väčšiny poľnohospodárskych subjektov.

Produkčná výkonnosť jednotlivých poľnohospodárskych podnikov rozhoduje o ziskovosti celého slovenského poľnohospodárstva. Rozhodujúci v týchto podnikoch je manažment, ktorý riadi výrobné zameranie, následne zvyšovanie konkurenčnej schopnosti podnikov a sleduje nákladovosť pri výrobe poľnohospodárskych komodít.

Diferenciácia poľnohospodárskych podnikov podľa úrovne výmery poľnohospodárskej pôdy

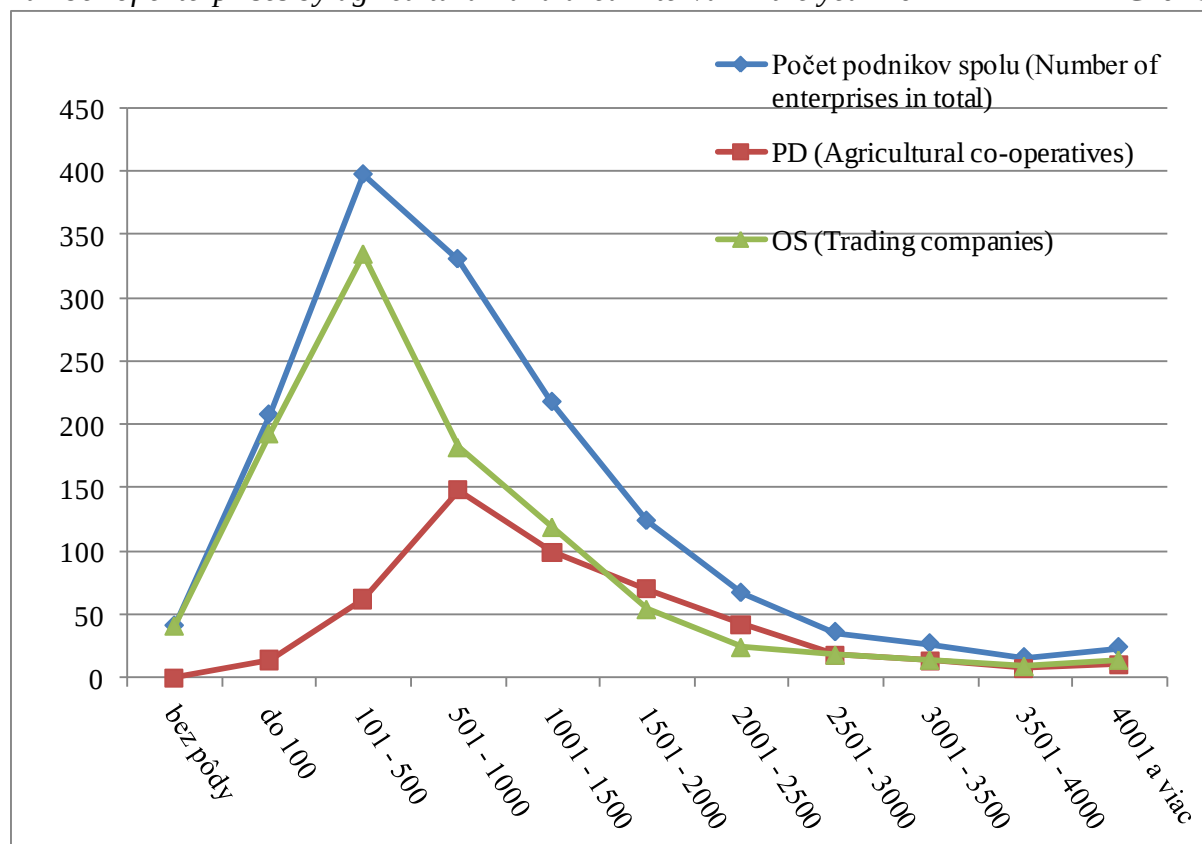
Na základe rozdelenia poľnohospodárskych podnikov podľa veľkosti obhospodarovanej pôdy podľa LPIS vyplynulo, že v roku 2014:

- Najviac podnikov (63,6 %) hospodáril na výmere od 500 do 1500 hektárov, ktoré dosahovali aj vysoký podiel na výrobe (43,1 %), výmere (45,8 %) a podporách (46,2 %).
- Rozhodujúci kladný výsledok hospodárenia, v prepočte na hektár ako aj na podnik, dosiahli podniky hospodáriace na väčších výmerách poľnohospodárskej pôdy a to nad 3000 ha p.p.. So zvyšujúcimi výmerami poľnohospodárskej pôdy sa zvyšoval aj výsledok hospodárenia na podnik.
- Najvyšší výsledok hospodárenia na podnik (574 tis. €) dosiahli podniky hospodáriace na výmere vyššej ako 4 000 ha p.p. Tieto podniky boli charakteristické, okrem nižšej početnosti (1,6 %), aj vysokými podporami na podnik. Z toho možno dedukovať, že k ziskovosti podnikov hospodáriacich na najvyšších výmerách prispeli významnou mierou neinvestičné podpory, ktoré sa pohybovali od 1 059 do 1 348 tis. € na podnik. Podiel týchto podnikov predstavoval cca do 10 % na výmere (8,4 %), výnosoch (8,5 %), výrobe (8,8 %) a 8,0 % na podporách.
- Z hľadiska štruktúry právnych foriem, početne viac podnikov obchodných spoločností hospodári na nižších výmerách poľnohospodárskej pôdy do 100 hektárov, ako poľnohospodárskych družstiev, ktoré najviac hospodária na výmerách od 1000 do 1500 hektárov na podnik.

Počet podnikov podľa intervalu výmery poľnohospodárskej pôdy za rok 2014

Number of enterprises by agricultural land area interval in the year 2014

Graf 5

Prameň: Informačné listy CD MPRV SR, NPPC-VÚEPP

Source: Ministry of Agriculture and Rural Development, calculations of National Agricultural and Food Centre – Research Institute of Agricultural and Food Economics

Podnikateľská a vlastnícka štruktúra poľnohospodárskych podnikov

Na formovanie podnikateľského prostredia agrárneho sektora vplýva legislatíva, ekonomické nástroje, politika finančného sektora a vo významnej miere SPP EÚ a tiež štátna pomoc SR. V poľnohospodárskej podnikateľskej štruktúre sa zachovali právne formy, ale menil sa najmä ich počet, zastúpenie na obhospodarovanej výmere pôdy a veľkostná štruktúra.

Slovenské poľnohospodárstvo je charakteristické významnou **vlastníckou štruktúrou**, ktorá je rozdielna z hľadiska počtu vlastníkov v poľnohospodárskych družstvách a obchodných spoločnostiach.

V obidvoch právnych formách klesol od roku 2004 počet vlastníkov podnikov takmer na polovicu. Priemerný počet vlastníkov poľnohospodárskych družstiev je 8,6 krát vyšší ako obchodných spoločností. Kým počet vlastníkov poľnohospodárskych družstiev v roku 2004 bol 118 tis. v roku 2014 to bolo o 54 % menej a ich počet klesol na 54 tis. V prepočte na jedno poľnohospodárske družstvo to znamená 112 vlastníkov a na 100 hektárov poľnohospodárskej pôdy 8 vlastníkov.

Počet vlastníkov obchodných spoločností bol podstatne nižší, kým v roku 2004 predstavoval 13,2 tis. v roku 2014 o 53 % menej, t.j. o 6,3 tis. V priemere na 1 obchodnú spoločnosť pripadá 6 vlastníkov a na 100 ha poľnohospodárskej pôdy 1 vlastník.

Vývoj vlastníckej štruktúry poľnohospodárskych družstiev a obchodných spoločností
Ownership structure development of agricultural co-operative and trading companies
Tab. 4

Ukazovateľ ¹	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Poľnohospodárske družstvá ²															
Počet vlastníkov družstiev spolu ³	158 108	146 016	141 829	131 600	118 068	111 911	104 749	95 834	91 165	85 414	75 396	67 832	64 021	56 838	54 088
Počet vlastníkov družstvo ⁴	221	220	223	216	209	198	188	179	172	158	150	131	125	114	112
Počet vlastníkov 100 ha p.p. ⁵	14	13	13	13	13	13	12	12	12	11	10	9	9	9	8
Obchodné spoločnosti ⁹															
Počet vlastníkov obch. spoloč. spolu ⁶	13 429	12 303	12 697	13 484	13 231	15 196	13 054	11 482	12 429	10 067	8 450	8 692	6 463	6 506	6 278
Počet vlastníkov obch. spoloč. ⁷	29	24	23	20	20	21	17	14	16	12	11	10	7	7	6
Počet vlastníkov 100 ha p.p. ⁸	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1

Prameň: Informačné listy MPRV SR, NPPC-VÚEPP¹⁰

1/ indicator, 2/ agricultural co-operatives, 3/ number of co-operative owners in total, 4/ number of owners - co-operative, 5/ number of owners – 100 hectares of agricultural land, 6/ number of trading company owners in total, 7/ number of owners – trading companies, 8/ number of owners – 100 hectares of agricultural land, 9/ trading companies, 10/ Source: Ministry of Agriculture and Rural Development, calculations of National Agricultural and Food Centre – Research Institute of Agricultural and Food Economics

Existujúci systém štatistického zisťovania stavu podnikateľskej štruktúry v poľnohospodárskej prvovýrobe neumožňuje každoročne aktualizovať počet a štruktúru fariem v poľnohospodárstve. Frekvencia štatistického zisťovania, prijatá na základe

nariadenia európskeho parlamentu a Rady (ES) v roku 2008, umožňuje vykazovať výsledky Štrukturálneho zisťovania fariem v trojročných intervaloch.

Podľa posledných dostupných výsledkov Štrukturálneho cenzu fariem za rok 2013, počet registrovaných fariem v poľnohospodárskej prvovýrobe v porovnaní s rokom 2003 mierne klesol o 0,9 %. Znížil sa najmä počet registrovaných fyzických osôb (17,7 %). Opačný trend pokračoval u právnických osôb (PO), ktorých počet sa v priebehu desiatich rokov zvýšil o 65,4 %. Takmer dvojnásobne sa zvýšil najmä počet obchodných spoločností (o 109,4 %), v ktorých najväčší podiel mali spoločnosti s ručením obmedzeným (s.r.o.). Postupne zanikali poľnohospodárske družstvá, ktorých bolo v porovnaní s rokom 2003 o 12 % menej.

Počet podnikov v poľnohospodárstve podľa právnych foriem

Number of enterprises in agriculture by legal status

Tab. 5

Právna forma ¹	2003	2005	2007	2010	2013	2013/2003
Štátne podniky ²	5	5	5	5	5	100,0
Družstvá ³	644	603	603	584	567	88,0
Obchodné spoločnosti spolu ⁴	941	1 087	1 285	1 520	1 970	209,4
z toho: verejné obchod. spol. ⁵	1	1	2	1	3	300,0
spol. s ručením obmedz. ⁶	817	959	1 159	1 389	1 833	224,4
akciové spoločnosti ⁷	123	127	123	128	131	106,5
komanditné spoločnosti ⁸	-	-	1	2	3	-
Ostatné právnické osoby ⁹	70	110	147	166	204	291,4
Právnické osoby spolu ¹⁰	1 660	1 805	2 040	2 275	2 746	165,4
Registrované fyzické osoby ¹¹	6 550	7 172	6 893	6 008	5 389	82,3
Celkom ¹²	8 210	8 977	8 933	8 283	8 135	99,1

Prameň: ŠÚ SR- Štrukturálne zisťovanie fariem 2003, 2005, 2007, Štrukturálny census fariem 2010, Štrukturálne zisťovanie fariem 2013 ¹³

1/ legal status, 2/ state enterprises, 3/ cooperatives, 4/ trading companies in total, 5/ thereof: public trading company, 6/ limited companies, 7/ limited liability company, 8/ limited partnerships, 9/ other legal persons, 10/ legal persons in total, 11/ registered natural persons, 12/ total, 13/ Source: Statistical Office of the Slovak Republic – Structural farm survey 2003, 2005, 2007 and 2013, Structural farm census 2010

Podľa kritérií pre klasifikáciu podnikov do veľkostných skupín platných od 1.5.2005 (nariadenia EK č.364/2004 ¹), kde je triediacim kritériom počet pracovníkov, celkový majetok v účtovnej závierke (aktíva), alebo hrubý obrat rozhodujúca časť fariem PO patrí do skupiny veľmi malých a malých fariem. Podľa kritéria počtu pracovníkov prevláda skupina malých fariem s narastajúcou tendenciou ich počtov. Klesá počet stredných podnikov od 50 do 250 pracovníkov. Takmer zanikli veľké podniky nad 250 pracovníkov.

Pri uplatnení ekonomických kritérií (majetok a hrubý obrat) vysoko dominujú u obidvoch právnych foriem (PD, OS) veľmi malé farmy.

¹ Odporúčanie Komisie zo 6. mája 2003 (2003/363/EC) novo definuje kritériá pre klasifikáciu podnikov do veľkostných skupín platné od 1.5.2005 (Nariadenie Komisie (ES) č. 364/2004 zo dňa 25.2.2004) a prehĺbuje pôvodnú klasifikáciu platnú do roku 2004 (Nariadenie Komisie (ES) č. 70/2001) o kategóriu „veľmi malé podniky“.

Veľkostná štruktúra fariem PO hospodáriacich na pôde v rokoch 2004 – 2014

Farm size structure of legal persons managed land in the years 2004-2014

Tab. 6

Veľkosť ¹	Kritérium ²	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Podľa počtu pracovníkov ³												
Veľmi malá ⁴	0-9 prac.	325	428	415	419	402	469	450	544	613	618	639
Malá ⁵	10-49 prac.	548	587	616	626	601	628	609	646	652	643	645
Stredná ⁶	50-250 prac.	350	342	312	286	283	244	219	192	186	185	170
Veľká ⁷	nad 250 prac.	14	10	7	3	2	1	1	0	0	0	0
Farmy spolu ⁸	x	1237	1367	1350	1334	1288	1342	1279	1382	1451	1446	1454
Podľa majetku (aktíva) ⁹												
Veľmi malá ⁴	do 2 mil. €	830	920	910	872	788	843	797	865	922	939	937
Malá ⁵	2-10 mil. €	380	407	411	425	457	464	435	467	475	456	468
Stredná ⁶	10-43 mil. €	27	40	29	36	40	33	46	47	52	48	46
Veľká ⁷	nad 43 mil. €	0	0	0	1	3	2	1	3	2	3	3
Farmy spolu ⁸	x	1237	1367	1350	1334	1288	1342	1279	1382	1451	1446	1454
Podľa hrubého obratu (HO)* ¹⁰												
Veľmi malá ⁴	do 2 mil. € **	1046	1170	1163	1116	1053	1206	1112	1136	1219	1216	1214
Malá ⁵	2-10 mil. €	188	190	184	211	227	131	161	235	223	222	233
Stredná ⁶	10-50 mil. €	3	7	3	7	8	5	6	11	9	8	7
Veľká ⁷	nad 50 mil. €	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Farmy spolu ⁸	x	1237	1367	1350	1334	1288	1342	1279	1382	1451	1446	1454

Prameň: CD MPSR, NPPC-VUEPP, Informačné listy¹¹

*Výpočet ukazovateľa podľa Metodického listu základného ukazovateľa č. 51 (ŠÚ SR, 1.1.2004)¹²

** v tomto intervale sú započítané aj podniky s mínusovým HO, v celej časovej rade¹³

1/ size, 2/ criterion, 3/ according to number of employees, 4/ very small farm, 5/ small, 6/ medium-sized, 7/ large, 8/ farms in total, 9/ according to assets, 10/ according to gross sales, 11/ Source: Ministry of Agriculture and Rural Development, calculations of National Agricultural and Food Centre – Research Institute of Agricultural and Food Economics, 12/ calculation of indicator through Methodology letter of basic indicator No. 51 (Statistical Office of the Slovak Republic, January 1st, 2004), 13/ in the interval there are included also loss-making enterprises in whole time series

Vzťahy medzi podporami, produkciou a výsledkom hospodárenia

Z vývoja celkového objemu **podpôr, produkcie a výsledku hospodárenia** v jednotlivých rokoch nie je možné určiť priamu závislosť medzi týmito ukazovateľmi. Skôr opačne v krízových a pokrízových rokoch 2009 – 2011 aj pri vyššom podiele podpôr vo vzťahu k vytvorenej produkcii, tieto nepostačili na kompenzáciu straty skôr len na jej zmiernenie. V rokoch 2009 a 2010 objem podpôr dosiahol dvojnásobok úrovne roku 2004. Pokles podpôr nastal v rokoch 2013 a 2014, čo bolo spôsobené postupným vyčerpaním podpôr na rozvoj vidieka a produkcia sa čiastočne objemovo stabilizovala, ale stále nedosiahla úroveň pred rokom 2008 – pred krízou.

Opačná situácia bola v rokoch 2004 – 2008, kedy aj pri nižšom podiele podpôr bola vytvorená vyššia úroveň produkcie, ktorá v roku 2004 presiahla až 2 mld. € a poľnohospodárstvo vykázalo kladný výsledok hospodárenia.

Z toho možno dedukovať, že podpory neovplyvňujú priamo nárast produkcie, ale pôsobia na zlepšenie dôchodkovej situácie v podnikoch, t.j. k tvorbe zisku alebo kompenzácií straty. Najvyšší podiel podpôr na výnosoch ako aj vo vzťahu k hrubej produkcii bol dosiahnutý v krízových a pokrízových rokoch.

Odhad efektov agrárnych podpôr na ekonomické ukazovatele poľnohospodárskych podnikov

Regresné modely boli generované pre prijímateľov toho - ktorého typu podpory pre celé Slovensko. Pri odhadoch efektov celkových agrárnych podpôr na ekonomické ukazovatele boli regresné modely generované aj na úrovni krajov a v prípade právnických osôb aj pre ich organizačno-právne formy hospodárenia. Uvedené modely nevyjadrujú exaktnú kauzalitu, ale sú značným zjednodušením skutočnosti, kedy vplyv jednotlivých agrárnych podpôr je synergický a hodnoty ekonomických ukazovateľov sú výsledkom synergie viacerých činiteľov.

Z hodnôt Pearsonovho párového koeficienta korelácie usudzujeme silu závislosti medzi dvoma premennými. Modely boli vyvinuté pre ekonomické ukazovatele, pre ktoré existuje stredná až silná korelácia (vo všetkých prípadoch pozitívna; hodnota koeficienta rovná alebo väčšia 0,5) s jednotlivými typmi agrárnych podpôr, čo znázorňuje tabuľka 7.

Kvalitu vyjadrenia skutočnej závislosti pomocou regresného modelu posudzujeme pomocou koeficientu determinácie. V modeloch koeficient determinácie nadobúdala pomerne nízke alebo stredné hodnoty, čo znamená, že na predikciu hodnôt ekonomických ukazovateľov na základe agrárnych podpôr by tieto modely neboli vhodné: v modeloch nemôžeme pokladať vysvetlenie podielu celkovej variability primárnej premennej (ten-ktorý ekonomický ukazovateľ) prostredníctvom jej vzťahu so sekundárnou premennou (agrárnou podporou) za dostatočné (tento podiel je vyjadrený koeficientom determinácie). To ale bol očakávaný výsledok, keďže, ako sme už uviedli, vplyv jednotlivých agrárnych podpôr je synergický a okrem toho hodnoty ekonomických ukazovateľov sú výsledkom synergie viacerých činiteľov. My sme zámerne značne zjednodušili skutočnosť, aby sme skúmali elementárny vzťah medzi tým-ktorým ukazovateľom a agrárnou podporou. Čo je z hľadiska významnosti výsledkov ale veľmi dôležité, je to, že všetky modely, ktoré uvádzame, boli významné z hľadiska významnosti modelu (F-test) a významnosti zaradenia vysvetľujúcej premennej do modelu (t-test). Uvedená významnosť bola preukázaná na hladine významnosti 0,05. Významnosť regresnej (lokujúcej) konštanty na hladine významnosti 0,05 nebola vždy potvrdená.

Klasické predpoklady² štandardného lineárneho modelu platia pre odhad parametrov, keď dáta sú generované v kontrolovanom experimente, čo nie je typické pre dáta z ekonomického sektora, napriek tomu sme určitú významnosť z hľadiska diagnostiky modelu zisťovali (zisťovanie heteroskedasticity po odhade parametrov modelu analýzou reziduálov grafickým znázornením a taktiež určitý počet záznamov prijímateľov podpôr vzhľadom k tomu, že samotný súbor všetkých záznamov fyzických osôb z databázy Informačných listov je súbor

² Dobré vlastnosti estimátorov získaných metódou najmenších štvorcov, ako aj postupy štatistického testovania – t-test a F-test, sú podmienené splnením predpokladov štandardného lineárneho modelu.

výberový, na rozdiel od právnických osôb, ktorý je súborom reprezentatívnym). Výsledky uvádzame pre odhad efektov agrárnych podpôr na ekonomické ukazovatele u právnických osôb.

Regresné koeficienty indikujú, že pre pridanú jednotku celkových podpôr môžeme očakávať zvýšenie u týchto ekonomických indikátorov (usporiadané podľa veľkosti regresného koeficienta zostupne alebo podľa hľadiska vecného): „majetok“ (a s ním súvisiaci „dlhodobý hmotný majetok“); ďalej „výnosy celkom“ a „náklady celkom“; ďalej „výroba“ a s ňou súvisiaca „výrobná spotreba“, ďalej „tržby z rastlinnej a živočíšnej výroby“ a s nimi súvisiace „tržby z rastlinnej výroby“. U hodnôt indikátora „zásoby“ môžeme taktiež očakávať zvýšenie pre pridanú jednotku celkových podpôr. Na „ostatné príjmy“ pridané jednotky celkových podpôr pôsobia jednoznačne príčinné (účtovné hľadisko). „Mzdové náklady“ ako aj „priemerný evidenčný počet zamestnancov“ môžeme považovať za sociálno-ekonomické indikátory a ich hodnoty vykazujú mierne zvyšovanie pre každú pridanú jednotku celkových podpôr.

V prípade celkových podpôr sme vykonali modelovanie aj na úrovni krajov. Výsledky boli podobné pre kraje produkčné (Trnavský a Nitriansky kraj) a kraje patriace prevažne do znevýhodnených oblastí (Trenčiansky, Žilinský, Banskobystrický a Prešovský kraj), a výsledky boli špecifické pre kraj Bratislavský (okrem ostatných príjmov asociácia celkových podpôr bola iba s nákladmi za prenájom poľnohospodárskej pôdy) a kraj Košický (tu korešponduje s celkovými podporami menej ukazovateľov ako v prípade ostatných krajov zaradených prevažne do znevýhodnených oblastí – je to dlhodobý hmotný majetok; výroba a výrobná spotreba; tržby z predaja vlastných výrobkov a služieb a s nimi asociované tržby z rastlinnej a živočíšnej výroby, ako aj tržby z rastlinnej výroby a taktiež v menšej miere tržby zo živočíšnej výroby; ostatné príjmy; mzdové náklady a ročný priemerný evidenčný počet zamestnancov). Zistenia v kraji Nitrianskom a Trnavskom sčasti korešpondovali so zisteniami v prípade uplatňovania celkových podpôr z hľadiska SR, regresné koeficienty zvyčajne boli výrazne vyššie v porovnaní so Slovenskom a s kraji, radenými do znevýhodnených oblastí. Špecifikum u oboch krajov oproti SR bola asociácia celkových podpôr s tržbami z predaja vlastných výrobkov a služieb, s nákladmi za prenájom poľnohospodárskej pôdy a taktiež s pridanou hodnotou. V prípade Trenčianskeho, Žilinského, Banskobystrického a Prešovského kraja pre pridanú jednotku celkových podpôr môžeme očakávať menšie zvýšenie hodnôt ekonomických indikátorov v porovnaní s kraji produkčných oblastí. Najväčší rozdiel je v tom, že v prípade všetkých uvedených krajov celkové podpory korešpondujú s tržbami zo živočíšnej výroby. S tržbami z predaja vlastných výrobkov a služieb sú asociované celkové podpory vo všetkých spomenutých krajoch okrem Prešovského kraja, s nákladmi za prenájom poľnohospodárskej pôdy a taktiež so záväzkami sú asociované celkové podpory vo všetkých spomenutých krajoch okrem Žilinského kraja a v prípade pridanej hodnoty je to iba v kraji Trenčianskom. Inak evidujeme určitú podobnosť so zisteniami ako v prípade Slovenska, pričom regresné koeficienty sú zvyčajne nižšie ako v prípade Slovenska.

Ďalšie dva typy skúmaných dotácií: neinvestičné podpory a Jednotná platba na plochu vykazujú vysoký stupeň korelačnej závislosti s celkovými podporami. Oproti celkovým podporám je najväčšia zmena vo veľkosti (zvýšení) regresných koeficientov v prípade Jednotnej platby na plochu, to znamená, že pre pridanú jednotku Jednotnej platby na plochu

evidujeme väčšie zvýšenie hodnôt všetkých indikátorov, ktoré korelujú s podporou (podľa veľkosti regresného koeficienta usporiadané zostupne): majetku, výnosov, nákladov, dlhodobého hmotného majetku, výroby, tržieb z rastlinnej a živočíšnej výroby, výrobnéj spotreby, zásob, tržieb z rastlinnej výroby, ostatných príjmov, mzdových nákladov, nákladov za prenájom poľnohospodárskej pôdy (jediný ukazovateľ odlišný od skúmania v prípade celkových podpôr) a priemerného evidenčného počtu zamestnancov.

V prípade platieb na dojnice sme zaznamenali pre pridanú jednotku veľmi významné zvýšenie hodnôt nasledovných indikátorov (podľa veľkosti regresného koeficienta usporiadané zostupne): majetok, výnosy, náklady, dlhodobý hmotný majetok, záväzky, výroba, tržby z rastlinnej a živočíšnej výroby, výrobná spotreba, zásoby, tržby zo živočíšnej výroby, pridaná hodnota, tržby z predaja tovaru, mzdové náklady, ostatné príjmy, ročný priemerný evidenčný počet zamestnancov.

V prípade doplnkových národných priamych platieb sme zaznamenali pre pridanú jednotku významné zvýšenie hodnôt indikátorov, súvisiacich s produkciou, a to: výroby, tržieb z predaja vlastných výrobkov a služieb, tržieb z rastlinnej a živočíšnej výroby, tržieb zo živočíšnej výroby, výrobnéj spotreby a zásob.

Podpory neinvestičného charakteru z Programu rozvoja vidieka 2007-2013 majú skôr ťažko merateľné efekty nekomoditného charakteru (pre environmentálne aspekty agrárnej výroby a tým aj vidieckeho životného prostredia), takže evidujeme pre pridanú jednotku týchto podpôr iba efekt na ostatné príjmy. Obdobne pre pridanú jednotku podpory v znevýhodnených oblastiach, kde sme zaznamenali aj efekt na stabilizáciu zamestnanosti (mierne zvyšovanie počtu zamestnancov). Pri podporách v horských oblastiach je ale pôsobenie na zamestnanosť výraznejšie s tým, že k ukazovateľom „ostatné príjmy“ a „ročný priemerný evidenčný počet zamestnancov“ evidujeme aj asociáciu s mzdovými nákladmi (ich zvyšovanie pri pridanej jednotke podpôr v horských oblastiach).

Agroenvironmentálne platby u právnických osôb nevykazovali pre pridanú jednotku žiadnu odozvu na ekonomické ukazovatele, obdobne pre pridanú jednotku podpory pre ekologické poľnohospodárstvo sme zaznamenali iba asociáciu s ostatnými príjmami.

Regresné koeficienty indikujú, že pre pridanú jednotku podpôr investičného charakteru, ako aj podpôr investičného charakteru z Programu rozvoja vidieka 2007-2013 môžeme očakávať asociáciu (významné zvýšenie) u dlhodobého hmotného majetku.

Obdobne boli vyčíslené efekty podpôr aj u fyzických osôb.

Premenné vstupujúce do regresných modelov u právnických osôb. Výber na základe Pearsonovho koeficienta korelácie a prieskumných riešení

Variables entering into regression models in legal persons. The selection based on Pearson correlation coefficient and survey solutions

Tab. 7

	Podpory celkom ¹	z toho v kraji ²							
		Bratislavskom	Trnavskom	Trenčianskom	Nitrianskom	Žilinskom	Banskobystrickom	Prešovskom	Košickom
Spolu majetok ³	0,55		0,68	0,78	0,58	0,73	0,69	0,71	
Dlhodobý hmotný majetok ⁴	0,52		0,62	0,75	0,61	0,66	0,65	0,60	0,55
Obstarávanie dlhodobého hmotného majetku celkom ⁵			0,51						
Zásoby ⁶	0,55		0,75	0,71	0,71	0,84	0,69	0,78	
Závazky ⁷			0,60	0,56			0,67	0,62	
Výnosy celkom ⁸	0,55		0,74	0,75	0,65	0,68	0,73	0,82	
Tržby z predaja tovaru ⁹									
Tržby z predaja vlastných výrobkov a služieb ¹⁰			0,69	0,71	0,64	0,56	0,58		0,60
Tržby z rastlinnej a živočíšnej výroby ¹¹	0,53		0,65	0,68	0,63	0,64	0,73	0,81	0,70
Tržby z rastlinnej výroby ¹²	0,52		0,79	0,58	0,81	0,63	0,57	0,52	0,59
Tržby z rastlinnej výroby v systéme ekologického poľnohospodárstva ¹³									
Tržby zo živočíšnej výroby ¹⁴				0,65		0,54	0,56	0,77	0,56
Tržby zo živočíšnej výroby v systéme ekologického poľnohospodárstva ¹⁵									
Ostatné príjmy ¹⁶	0,91	0,55	0,94	0,96	0,91	0,98	0,97	0,95	0,94
Náklady celkom ¹⁷	0,55		0,76	0,78	0,65	0,69	0,74	0,82	
Náklady za prenájom poľnohospodárskej pôdy ¹⁸		0,51	0,63	0,54	0,60		0,55	0,65	
Výsledok hospodárenia pred zdanením ¹⁹									
Ročný priemerný evidenčný počet zamestnancov ²⁰	0,74		0,82	0,84	0,78	0,82	0,83	0,79	0,73
Počet novovytvorených stálych pracovných miest ²¹									
Výroba ²²	0,56		0,73	0,71	0,66	0,58	0,61	0,70	0,62
Výrobná spotreba ²³	0,59		0,75	0,76	0,63	0,59	0,64	0,76	0,65
Pridaná hodnota ²⁴			0,62	0,53	0,64				
Mzdové náklady ²⁵	0,73		0,86	0,81	0,83	0,82	0,82	0,76	0,66

1/ total support, 2/ thereof: in region, 3/ total assets, 4/ long-term tangible assets, 5/ acquisition of long-term tangible assets in total, 6/ inventories, 7/ liabilities, 8/ revenues in total, 9/ revenues from merchandise, 10/ sales of own goods and services, 11/ sales of vegetable and animal production, 12/ sales of vegetable production, 13/ sales of vegetable production in organic agricultural system, 14/ sales of animal production, 15/ sales of animal production in organic agricultural system, 16/ other income, 17/ total costs, 18/ costs of agricultural land rent, 19/ profit/loss before taxation, 20/ annual average reference number of employees, 21/ number of new permanent jobs, 22/ production, 23/ manufacturing consumption, 24/ value added, 25/ labour costs

Pokračovanie tabuľky 7

	z toho v organizačno-právnej forme hospodárenia ²⁶		
	štátne majetky ²⁷	poľnohospodárske družstvá ²⁸	obchodné spoločnosti ²⁹
Spolu majetok ³	nízky počet záznamov ³⁰	0,74	0,51
Dlhodobý hmotný majetok ⁴		0,73	
Obstarávanie dlhodobého hmotného majetku celkom ⁵		0,53	
Zásoby ⁶		0,70	
Závazky ⁷			
Výnosy celkom ⁸		0,73	0,50
Tržby z predaja tovaru ⁹			
Tržby z predaja vlastných výrobkov a služieb ¹⁰			
Tržby z rastlinnej a živočíšnej výroby ¹¹		0,65	
Tržby z rastlinnej výroby ¹²		0,52	0,52
Tržby z rastlinnej výroby v systéme ekologického poľnohospodárstva ¹³			
Tržby zo živočíšnej výroby ¹⁴		0,62	
Tržby zo živočíšnej výroby v systéme ekologického poľnohospodárstva ¹⁵			
Ostatné príjmy ¹⁶		0,96	0,87
Náklady celkom ¹⁷		0,73	0,51
Náklady za prenájom poľnohospodárskej pôdy ¹⁸			
Výsledok hospodárenia pred zdanením ¹⁹			
Ročný priemerný evidenčný počet zamestnancov ²⁰		0,79	0,67
Počet novovytvorených stálych pracovných miest ²¹			
Výroba ²²		0,69	0,51
Výrobná spotreba ²³		0,72	0,55
Pridaná hodnota ²⁴			
Mzdové náklady ²⁵		0,77	0,66

26/ thereof: in organizational-legal status of farming, 27/ state farms, 28/ agricultural cooperatives, 29/ trading companies, 30/ low number of records, 31/ non-investment support, 32/ single area payment, 33/ payment to dairy cows, 34/ complementary national direct payments, 35/ support of non-investment nature from Rural Development Programme 2007-2013, 36/ support in less-favoured areas

Pokračovanie tabuľky 7

	Podpory neinvestičného charakteru ³¹	Jednotná platba na plochu (SAPS) ³²	Platba na dojnice ³³	Doplnkové národné priame platby ³⁴	Podpory neinvestičného charakteru z Programu rozvoja vidieka 2007-2013 ³⁵	Podpory v znevýhodnených oblastiach ³⁶
Spolu majetok ³	0,54	0,56	0,82			
Dlhodobý hmotný majetok ⁴	0,50	0,50	0,79			
Obstarávanie dlhodobého hmotného majetku celkom ⁵						
Zásoby ⁶	0,55	0,59	0,75	0,52		
Závazky ⁷			0,70			
Výnosy celkom ⁸	0,54	0,58	0,83			
Tržby z predaja tovaru ⁹			0,55			
Tržby z predaja vlastných výrobkov a služieb ¹⁰				0,50		
Tržby z rastlinnej a živočíšnej výroby ¹¹	0,53	0,60	0,77	0,53		
Tržby z rastlinnej výroby ¹²	0,52	0,66				
Tržby z rastlinnej výroby v systéme ekologického poľnohospodárstva ¹³						
Tržby zo živočíšnej výroby ¹⁴			0,68	0,55		
Ostatné príjmy ¹⁶	0,90	0,87	0,62		0,66	0,70
Náklady celkom ¹⁷	0,55	0,59	0,82			
Náklady za prenájom poľn. pôdy ¹⁸		0,56				
Výsledok hospodárenia pred zdanením ¹⁹						
Ročný priemerný evidenčný počet zamestnancov ²⁰	0,74	0,74	0,68			0,51
Počet novovytvorených stálych pracovných miest ²¹						
Výroba ²²	0,55	0,62	0,79	0,52		
Výrobná spotreba ²³	0,59	0,66	0,77	0,52		
Pridaná hodnota ²⁴			0,72			
Mzdové náklady ²⁵	0,73	0,74	0,72			

Pokračovanie tabuľky 7

	Podpory v horských oblastiach ³⁷	Podpory pre agroenvironmentálne opatrenie ³⁸	Podpory pre ekologické poľnohospodárstvo ³⁹	Podpory investičného charakteru ⁴⁰	Podpory investičného charakteru z Programu rozvoja vidieka ⁴¹
Dlhodobý hmotný majetok ⁴				0,55	0,53
Ostatné príjmy ¹⁶	0,71		0,68		
Ročný priemerný evidenčný počet zamestnancov ²⁰	0,55				
Mzdové náklady ²⁵	0,56				

Prameň: vlastné výpočty v Exceli a v NCSS na základe údajov z Informačných listov MPRV SR, Centrálna databáza NPPC-VUEPP

37/ support in mountain areas, 38/ support for agro-environmental measure, 39/ support for organic agriculture, 40/ support of investment nature, 41/ support of investment nature from Rural Development Programme

Záver

Slovenské poľnohospodárstvo po vstupe Slovenska do EÚ (2004-2014) bolo, vo väčšine rokov (8 z 11 rokov), prosperujúce o čom svedčia pozitívne výsledky jeho hospodárenia, merané výsledkom hospodárenia pred zdanením. Napriek tomu, je charakteristické výraznou diferenciáciou výsledkov hospodárenia, ktorá sa prejavuje nielen značne rozdielnymi výsledkami medzi oblasťami, ale aj medzi podnikmi v rámci danej oblasti. Ziskové podniky sú rozhodujúce z hľadiska produkčnej výkonnosti, pridanej hodnoty a kapitálu. Ich podiel na výrobe dosahoval 80,1 % a obhospodarovali 76,4 % poľnohospodárskej pôdy a obdržali 76,7 % celkových dotácií.

Stratové podniky v ostatnom hodnotenom roku (2014) s podielom 27,8 % na celkovom počte podnikov, hospodárili na 19,9 % výmere poľnohospodárskej pôdy, vyprodukovali 19,9 % z celkovej produkcie a obdržali 23,3 % z celkových dotácií. Osobitnú skupinu stratových podnikov tvoria vysokostratové podniky s počtom 58 nachádzajúce sa prevažne v znevýhodnených oblastiach. Ide o podniky charakteristické značnou koncentráciou straty vyššej ako 280 tis. € na podnik. Do tohto intervalu spadá 3,9 % podnikov s významným takmer 78,3 %-ným podielom na celkovej strate v poľnohospodárstve. Sú to podniky, ktoré výrazne (negatívne) ovplyvňujú celkový výsledok poľnohospodárstva ako odvetvia. V štruktúre týchto podnikov z hľadiska právnych foriem sú takmer rovnako zastúpené obchodné spoločnosti ako aj poľnohospodárske družstvá. Možno predpokladať, že početnosť týchto podnikov ovplyvní uplatnenie daňových licencií.

Najviac podnikov (63,6 %) hospodáril na výmere od 500 do 1500 hektárov. Rozhodujúci kladný výsledok hospodárenia, v prepočte na hektár ako aj na podnik, dosiahli podniky hospodáriace na väčších výmerách poľnohospodárskej pôdy a to nad 3000 ha p.p.. So zvyšujúcimi sa výmerami poľnohospodárskej pôdy sa zvyšoval aj výsledok hospodárenia na podnik a jeho najvyššiu úroveň dosiahli podniky hospodáriace na výmere vyššej ako 4 000 ha p.p. Tieto podniky boli charakteristické, okrem nižšej početnosti, aj vysokými podporami na podnik.

Financovanie výroby a investičnú činnosť si poľnohospodárske podniky zabezpečovali z vlastných a cudzích zdrojov a to z tržieb, podpôr a úverov. S poklesom úrokových sadzieb sa znížili náklady na úvery do poľnohospodárstva. Poľnohospodárske podniky podporami ručili za úvery, a tak si udržali ekonomickú bonitu na úverovom trhu. Úvery do odvetvia poľnohospodárstva majú od roku 2004 narastajúcu tendenciu. V ich štruktúre dominujú krátkodobé úvery, ktorých podiel sa pohyboval v rozmedzí 41 – 52 % a ich objem sa za sledované obdobie viac ako zdvojnásobil. Lacnejšie a prístupnejšie úvery a lepšie podmienky na podnikanie po vstupe do EÚ sa prejavili na raste dlhodobého hmotného majetku poľnohospodárskych podnikov, ktorý rástol najmä u budov a ostatných fixných aktív, mimo pôdy.

V poľnohospodárskej podnikateľskej štruktúre sa zachovali právne formy, ale menil sa najmä ich počet, zastúpenie na obhospodarovanej výmere pôdy a veľkostná štruktúra. Postupne zanikali poľnohospodárske družstvá, ktorých je v súčasnosti v porovnaní s rokom 2003 o 12 % menej. Takmer dvojnásobne sa zvýšil počet obchodných spoločností. Priemerný počet vlastníkov poľnohospodárskych družstiev je stále 8,6 krát vyšší ako obchodných spoločností.

Výsledky zo skúmania efektov agrárnych podpôr na ekonomické ukazovatele poľnohospodárskych podnikov cez modelové riešenia ukázali synergiu viacerých činiteľov. Všetky modely boli signifikantné z hľadiska významnosti modelu a významnosti zaradenia vysvetľujúcej premennej do modelu. V prípade právnických osôb vplyvom podpôr sa zvýšili výnosy celkom, výroba a s ňou súvisiaca výrobná spotreba a zásoby. Mzdové náklady ako aj priemerný evidenčný počet zamestnancov (sociálno-ekonomické indikátory) vykazovali mierne zvyšovanie pre každú pridanú jednotku celkových podpôr.

Výsledky modelovania vplyvu celkových podpôr na úrovni krajov boli podobné pre kraje produkčné (Trnavský a Nitriansky kraj) a kraje patriace prevažne do znevýhodnených oblastí (Trenčiansky, Žilinský, Banskobystrický a Prešovský kraj), ale špecifické boli pre kraje Bratislavský a Košický. V prípade Trenčianskeho, Žilinského, Banskobystrického a Prešovského kraja pre pridanú jednotku celkových podpôr môžeme očakávať menšie zvýšenie hodnôt ekonomických indikátorov v porovnaní s krajinami produkčných oblastí. V prípade všetkých krajov celkové podpory korešpondujú s tržbami zo živočíšnej výroby.

Podpory investičného charakteru z Programu rozvoja vidieka 2007-2013 ovplyvnili úroveň dlhodobého hmotného majetku.

Literatúra

- [1] GRZNÁR, M.: Investičné procesy a konkurenčná schopnosť poľnohospodárskych podnikov. Ekonomika poľnohospodárstva, ročník XIII, 2013, č. 1
- [2] HUDÁK, J. - ROVNÝ, P.: Diferenciácia vývoja podnikateľskej štruktúry na Slovensku v porovnaní s ostatnými štátmi EÚ. Nitra: Slovenská akadémia pôdohospodárskych vied. Zborník referátov a diskusných príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou na tému „Riešenie regionálnych disparít a nerovnovážnych stavov v prírodnom a hospodárskom prostredí, r.2007, s. 201-209. ISBN 978-80-89143-55-9

- [3] CHRASTINOVÁ, Z. a kol.: Ekonomická efektívnosť poľnohospodárskej a potravinárskej výroby vo vzťahu k podpornej politike EÚ. Výskumná správa, Bratislava 2015, NPPC-VÚEPP, 173 s.
- [4] CHRASTINOVÁ, Z. a kol.: Vybrané ekonomicko-sociálne aspekty rozvoja poľnohospodárstva a potravinárstva. Výskumná správa, Bratislava 2014, NPPC-VÚEPP, 127 s.
- [5] POKRIVČÁK, J.: Rast priamych platieb vedie k rastu cien pôdy : Agromagazín. - ISSN 1335-2261. - Roč.15, č.8. - Nitra : Naše pole, 2013, s. 14-15.
- [6] REINSBERG,K., ABELE,S.: Zkušenosti z transformace východonemeckého zemědělství příkladem pro proces rozšiřování EU. Preklad príspevku predneseného na workshope "Nové struktúry zemědělství v postkomunistických krajín".
- [7] RIMARČÍK, M.: (2000) Štatistický navigátor. Dostupné na internete <http://rimarcik.com/navigator/mds.html>
- [8] SODOMOVÁ, E. a kol.: Štatistika /modul A/. Vydavateľstvo EKONÓM, Dolnozemska cesta 1, Bratislava, 2001: druhé prepracované vydanie. 246 strán. ISBN 80-225-1270-2

Došlo 27.1.2016

Kontaktná adresa

Ing. Zuzana CHRASTINOVÁ

Mgr. Eva UHRINČÁTOVÁ, PhD.

Ing. Anna TRUBAČOVÁ

Ing. Svetlana BELEŠOVÁ

NPPC - Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Trenčianska 55,
824 80 Bratislava, SR

tel. 58243 231 e-mail zuzana.chrastinova@vuepp.sk

e-mail eva.uhrincatova@vuepp.sk

tel. 58243 296 e-mail anna.trubacova@vuepp.sk

tel. 58243 295 e-mail svetlana.belesova@vuepp.sk
